

| اثر تحریم ها بر بخش خصوصی |

- نام پژوهش: اثر تحریم ها بر بخش خصوصی | کد شناسایی: ۱۱۱۱۱۰۰۰۲۱۸ | تهیه شده: واحد پژوهش و بررسی های اقتصادی
- انتشارات: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی اصفهان
- تاریخ انتشار: اردیبهشت ماه ۱۴۰۰
- صاحب امتیاز: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی اصفهان

به تحریم‌های تجاری راحت تر اعمال می شوند. دلیل این امر هم آن است که دولت ها و نهادهای بین المللی اصلی ترین ارائه کنندگان و تضمین کنندگان گردش های مالی هستند و بازارهای مالی خصوصی نیز از بازارهای کلایی مقررات پذیرتر هستند. نکته دوم اینکه تمرکز فعالیت های مالی در دست بازیگران محدودی است که سهولت نسبی در نظارت و تنبیه مخاطبان را در پی دارد.

در این گزارش با هدف بررسی آثار تحریم های اقتصادی بر بخش خصوصی، ابتدا به بیان تاریخچه ای از تحریم های اعمال شده علیه کشور پرداخته می شود و سپس اثری که تحریم ها بر بخش خصوصی داشته و دارند، بیان خواهد شد.

تاریخچه تحریم

جمهوری اسلامی ایران، از سال ۱۳۵۸ در پی ماجرای تسخیر سفارت آمریکا از سوی ایالات متحده آمریکا مورد تحریم قرار گرفت و تاکنون همواره در تحریم های متعدد بوده است. پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی، آمریکا به بهانه ممانعت از دستیابی ایران به سلاح هسته ای همواره در پی همراه کردن سایر کشور ها بوده است تا با اعمال فشار بیشتر مانع فعالیت های هسته ای ایران شود. در جدول ۱ مهم ترین تحریم هایی که از سوی آمریکا و نهادهای دیگر بر جمهوری اسلامی ایران تحمیل شده است، ارائه شده است.

مقدمه

تحریم اقتصادی همواره ابزاری برای فشار بر کشورهای دیگر بوده است که در سال های اخیر در دوره های جدید نیز کاربرد بیشتری یافته است. در بیشتر تعاریف ارائه شده برای تحریم اقتصادی، ایجاد مکانیسمی برای همسو کردن کشورهای هدف با خواسته های کشورهای اعمال کننده بوده است. در برخی از مطالعات بیان شده است که تحریم اقتصادی در واقع با هدف سیاسی اعمال می شود، به گونه ای که کشورهای اعمال کننده از برخی منافع تجاری و اقتصادی خود برای دستیابی به اهداف سیاسی چشم پوشی می کنند.

تحریم های اقتصادی عموماً در دو زمینه ی تجاری و مالی اعمال می شوند. تحریم تجاری با محدود کردن یا قطع کردن انواع روابط وارداتی و صادراتی همراه می شود و در تحریم مالی محدودیت و ممنوعیت و فشارهایی بر روابط مالی کشور هدف اعمال می شود؛ یعنی سرمایه گذاری، تأمین مالی و معاملات مالی کشور هدف تحت تأثیر و تحت فشار قرار می گیرد. تحریم بانک ها یا بانک مرکزی از انواع تحریم های مالی است. با این حال تحریم ها اغلب ترکیبی از تحریم های مالی و تجاری هستند. در این بین، کشورهای اعمال کننده ی تحریم متمایل هستند که اغلب تحریم های مالی را به کار بگیرند، زیرا تحریم های مالی نسبت

تحریم تجاری با محدود کردن یا قطع کردن انواع روابط وارداتی و صادراتی همراه می شود و در تحریم مالی محدودیت و ممنوعیت و فشارهایی بر روابط مالی کشور هدف اعمال می شود؛ یعنی سرمایه گذاری، تأمین مالی و معاملات مالی کشور هدف تحت تأثیر و تحت فشار قرار می گیرد

تاریخ اعمال تحریم	نهاد تحریم کننده	جزئیات تحریم
۱۳۵۸	دولت آمریکا	بلوکه کردن دارایی‌های دولت ایران
۱۳۵۹	دولت آمریکا	- انتقال دارایی‌های دولت ایران که در نهادهای غیربانکی نگهداری می‌شوند.
		- محدودیت انتقال دارایی‌های شاه ایران
۱۳۶۲	دولت آمریکا	محدودیت در کمک‌های خارجی آمریکا، ممانعت در صادرات و صفروش تجهیزات نظامی، کنترل جدی صادرات اقلام با کارکرد دوگانه به همراه محدودیت‌های مالی دیگر
۱۳۶۶	دولت آمریکا	ایجاد موانع برای واردات از ایران
۱۳۷۱	دولت آمریکا	منع انتقال برخی از کالاها یا تکنولوژی به ایران، شامل کالاها یا تکنولوژی‌های با کاربرد دوگانه، جایی که می‌تواند در دستیابی یک از دو کشور به سلاح‌های پیشرفته شیمیایی، بیولوژیکی یا هسته‌ای کمک کند یا اینکه امکان تکثیر فراوان سلاح‌های متعارف را فراهم کند.
۱۳۷۳	دولت آمریکا	ممانعت از مبادلاتی که منجر به توسعه منابع نفتی ایران می‌شوند.
۱۳۷۵	دولت آمریکا	تحریم اشخاصی که سرمایه‌گذاری مستقیم در منابع نفتی ایران کنند یا اینکه در ارتقا ظرفیت نفتی ایران مشارکت کنند.
۱۳۷۸	دولت آمریکا	تحریم شرکت‌هایی که (به زعم آمریکا) در برنامه تسلیحات کشتار جمعی ایران مشارکت دارند، این تحریم‌ها عدم مبادلات تجاری و مسدود کردن منابع مالی شرکت را شامل می‌شود.
۱۳۸۰	دولت آمریکا	بلوکه کردن دارایی‌ها و ممانعت از مبادلات با اشخاصی که به زعم آمریکا از تروریست حمایت می‌کنند یا به هر شکلی در آن مشارکت می‌کنند.
۱۳۸۴	دولت آمریکا	بلوکه کردن دارایی‌های تکثیرکنندگان سلاح‌های کشتار جمعی و حامیان آن‌ها (به زعم آمریکا)، از جمله ایجاد محدودیت‌هایی بر کشتیرانی ایران
۱۳۸۵	دولت آمریکا	تدوین تحریم‌هایی علیه ایران، ممنوع کردن سرمایه‌گذاری در ایران (الحاقی ISA)، فراهم کردن کمک مالی و سیاسی برای ارتقاء دموکراسی (به زعم آمریکا)، تحریم علیه کشورهایی که در توسعه هسته‌ای و سلاح‌های پیشرفته با ایران همکاری می‌کنند، جلوگیری از پولشویی‌های مرتبط با سلاح‌های کشتار جمعی

تاریخ اعمال تحریم	نهاد تحریم کننده	جزئیات تحریم
۱۳۸۵	قطعهنامه ۱۶۹۶ شورای امنیت سازمان ملل	تعویق غنی‌سازی اورانیوم توسط ایران؛ و در غیر این صورت، افزایش تحریم‌های اقتصادی و دیپلماتیک
۱۳۸۵	قطعهنامه ۱۷۳۷ شورای امنیت سازمان ملل	اعمال تحریم‌ها به ایران به دلیل عدم توقف غنی‌سازی اورانیوم
۱۳۸۶	دولت آمریکا	بلوکه کردن دارایی‌های اشخاص حقیقی و حقوقی که به زعم آمریکا، تلاش می‌کنند عراق را بی ثبات کنند.
۱۳۸۶	قطعهنامه ۱۷۴۷ شورای امنیت سازمان ملل	تشدید تحریم‌های ایران و منع فروش تجهیزات نظامی به ایران
۱۳۸۶	قطعهنامه ۱۸۰۳ شورای امنیت سازمان ملل	اعمال فشار بیشتر به فعالیت‌های اتمی ایران، افزایش حساسیت و هوشیاری نسبت به نظام بانکی ایران و لزوم بازرسی بیشتر از محموله‌های ایرانی
۱۳۸۷	قطعهنامه ۱۸۳۵ شورای امنیت سازمان ملل	تأکید بر قطعنامه‌های پیشین درباره غنی‌سازی اورانیوم ایران
۱۳۸۹	دولت آمریکا	گسترش تحریم‌های اعمال شده در «قانون تحریم‌های ایران»، تحریم نهادهای مالی ایران، تحریم اشخاصی که به زعم آمریکا، حقوق بشر را نقض می‌کنند و یا در آن مشارکت دارند، جلوگیری از عقد قرارداد با اشخاصی که تکنولوژی‌های حساس به ایران صادر می‌کنند، در نظر گرفتن تنبیه‌هایی برای نقض‌کنندگان تحریم‌ها، تحریم شرکت‌هایی که هر نوع مبادله‌ای با بخش انرژی ایران دارند.
۱۳۸۹	دولت آمریکا	بلوکه کردن دارایی‌های اشخاص دولتی ایرانی که به زعم آمریکا، حقوق بشر را نقض می‌کنند و یا در یکسری فعالیت‌های مشخص مشارکت دارند.
۱۳۸۹	قطعهنامه ۱۹۲۹۵ شورای امنیت سازمان ملل	گسترش محدودیت‌های مبادلات نظامی با ایران، و تشدید محدودیت‌های مالی و کشتیرانی مرتبط با فعالیت‌های انتشار سلاح‌های کشتار جمعی
۱۳۸۹	اتحادیه اروپا	تحریم تجارت تقریباً تمام کالاهای با قابلیت مصرف دوگانه، تجهیزات نظامی و اقلام مرتبط با انرژی هسته‌ای. ممنوعیت صادرات تجهیزات کلیدی و تکنولوژی برای تولید، استخراج و پالایش نفت و گاز طبیعی. ممنوعیت کمک‌های فنی مهندسی، آموزش و تأمین مالی بخش انرژی ایران. ممنوعیت دسترسی محموله‌های هوایی ایران به فرودگاه‌های اتحادیه اروپا و نیز سوختگیری و سایر خدمات به کشتی‌های ایرانی و سایر کشتی‌های ناقض تحریم‌ها. انتقال مبلغ بیش از ۱۰ هزار یورو باید با اطلاع قبلی و بیش از ۴۰ هزار یورو با اخذ مجوز صورت گیرد. منع بانک‌های ایرانی از تأسیس شعب در اتحادیه اروپا و ارتباط با بانک‌های این حوزه. ممنوعیت خرید و فروش اوراق قرضه عمومی با دولت یا بانک‌های ایران. ممنوعیت بیمه یا تمدید بیمه نهادهای مرتبط با دولت ایران.
۱۳۹۰	دولت آمریکا	بلوکه کردن دارایی‌های اشخاص دولتی ایران که به زعم آمریکا حقوق بشر را نقض می‌کنند و تحریم بانک‌های خارجی که با بانک مرکزی ایران در ارتباط هستند.

تاریخ اعمال تحریم	نهاد تحریم کننده	جزئیات تحریم
۱۳۹۰	دولت آمریکا	بلوکه کردن دارایی های یکسری افرادی که به زعم امریکا، در نقض حقوق بشر در سوریه ارتباط دارند.
۱۳۹۰	دولت آمریکا	تأیید اصلاحات صورت گرفته در قانون تحریم های ایران
۱۳۹۰	دولت آمریکا	تأیید اعمال تحریم های جدید در خصوص تأمین اقلام، خدمات، تکنولوژی، و یا هرگونه حمایت از بخش های انرژی و پتروشیمی ایران
۱۳۹۰	اتحادیه اروپا	انسداد دارایی ها و ممانعت از ورود ناقضان حقوق بشر در ایران به اتحادیه اروپا
۱۳۹۰	اتحادیه اروپا	ممنوعیت واردات، خرید یا انتقال کلیه محصولات نفتی ایران و نیز تأمین مالی، تسهیل آن و یا مشارکت در صنعت پتروشیمی ایران. انسداد دارایی های یکسری نهادهای دیگر ایرانی. ممنوعیت فروش یا انتقال فلزات گران بها و الماس به/از دولت ایران یا نهادهای وابسته به آن به صورت مستقیم یا غیرمستقیم. گسترده تر شدن لیست اقلام با مصارف دوگانه.
۱۳۹۰	اتحادیه اروپا	ممنوعیت فروش تجهیزات کنترل یا رهگیری اینترنت و سایر وسایل مخابراتی مشابه که برای سرکوب از آن ها استفاده می شود.
۱۳۹۰	اتحادیه اروپا	منع ارائه خدمات مالی توسط «فراهم کنندگان ارتباطات مالی» (نظیر سوئیفت) که امکان مبادلات بانکی بین المللی را به نهادهای مالی تحریمی در سراسر جهان فراهم می کند.
۱۳۹۰	اتحادیه اروپا	ممنوعیت هرگونه تعامل بین بانک های ایرانی و اروپایی، مگر با اخذ مجوز تحت شرایط خاص. ممنوعیت صادرات گرافیت، آلومینیوم، فولاد، نرم افزارهای صنعتی و هرگونه کمک فنی مهندسی و مالی مرتبط. ممنوعیت واردات گاز طبیعی از ایران. ممنوعیت اعطای اعتبارات کوتاه مدت، ضمانت نامه یا بیمه به ایران. ممنوعیت ارائه خدماتی مانند خدمات تولید و تضمین استانداردهای تانکرها و همچنین، پرچم گذاری به تانکرهای ایرانی. ممنوعیت انتقال یا ذخیره نفت ایران توسط تانکرهای متعلق به شرکت ها و اشخاص اتحادیه اروپا. ممنوعیت انتقال تجهیزات و تکنولوژی ساخت کشتی به ایران. گسترش دامنه تجهیزات ممنوعه در صنعت نفت، گاز و پتروشیمی برای فروش به ایران. افزودن ۳۴ شخص ایرانی جدید به لیست مشمول انسداد دارایی ها از جمله وزرای نفت و نیرو، بانک مرکزی ایران و چندین شرکت نفت و پتروشیمی.
۱۳۹۱	دولت آمریکا	تأیید اعمال تحریم های بیشتر علیه ایران

تاریخ اعمال تحریم	نهاد تحریم کننده	جزئیات تحریم
۱۳۹۱	دولت آمریکا	بسط تحریم‌های چندجانبه، بسط تحریم‌های مرتبط با بخش انرژی ایران و گسترش سلاح‌های کشتار جمعی، تحریم‌های شرکت‌های مرتبط با سپاه پاسداران، تحریم علیه کسانی که حقوق بشر را در ایران نقض می‌کنند (به زعم آمریکا)، تحریم ناقضان حقوق بشر در سوریه
۱۳۹۱	دولت آمریکا	بلوکه کردن دارایی‌های دولت ایران و نهادهای مالی ایرانی
۱۳۹۱	دولت آمریکا	بلوکه کردن دارایی‌ها و جلوگیری از ورود افراد حقیقی که در نقض حقوق بشر دولت‌های ایران و سوریه از طریق تکنولوژی اطلاعات مشارکت دارند به کشور آمریکا
۱۳۹۱	دولت آمریکا	موافقت و اجازه اعمال تحریم‌های موضوع قانون کاهش تهدید ایران و حقوق بشر سوریه و تحریم‌های بیشتر علیه ایران
۱۳۹۱	دولت آمریکا	انسداد دارایی‌ها و اعمال حداقل ۵ تحریم بر اشخاص حقیقی یا حقوقی که اقدام به تأمین کالا یا خدمات در بخش‌های انرژی، ساخت کشتی و کشتیرانی بنمایند یا عملیات مذکور را بیمه کنند؛ ضمن اینکه بانک‌های خارجی که در راستای خدمات مذکور همکاری نمایند، از دسترسی به بانک‌های آمریکا محروم خواهند شد. ممانعت از ورود ارز حاصل از فروش نفت ایران به داخل کشور و اجازه خرید صرفاً اقلام مجاز. این تحریم‌ها شامل خرید گاز ایران و نیز کشورهای معاف نمی‌شود. اعمال حداقل ۵ تحریم بر اشخاص حقیقی یا حقوقی که اقدام به تأمین فلزات گران‌بها (مثل طلا)، گرافیت، زغال کک، مواد خام یا نیمه ساخته مانند فولاد، آلومینیوم و نرم‌افزارهای صنعتی مرتبط با بخش‌های انرژی و کشتیرانی با ایران بنمایند. تحریم صدا و سیما ایران و ریاست آن به دلیل نقض حقوق بشر (به زعم آمریکا)
۱۳۹۲	دولت آمریکا	۸ شرکت پتروشیمی تحت تحریم‌های آمریکا قرار گرفتند. این نخستین بار است که واشنگتن صنعت پتروشیمی ایران را تحریم می‌کند و منبع گسترده‌ای از درآمدهای خارجی ایران پس از نفت را هدف قرار داده است.
۱۳۹۲	دولت آمریکا	وزارت خزانه داری آمریکا یک بانک مشترک ایران و ونزوئلا، چند شرکت نفتی (مانند شرکت نفت مید آسیا)، چند تاجر ایران، چند تبعه ترکیه‌ای، چند شرکت چینی و تعدادی از اعضای سپاه پاسداران را تحریم کرد.
۱۳۹۲	اتحادیه اروپا	شرکت مدیریت ساخت نیروگاه‌های هسته‌ای و ۱۴ شرکت کشتیرانی.

تحریم چند فرد و شرکت خارجی به علت انتقال فناوری حساس به ایران برای برنامه موشکی به ایران، تحریم هفت شخص حقیقی و حقوقی ایرانی و چینی به بهانه فعالیت در صنعت موشکی، تحریم ۷ فرد و ۱۱ شرکت و سازمان به بهانه کمک به خرید و تعمیر قایق های پرسرعت و تجهیزات هواپیماهای بدون سرنشین و ...، طرحی موسوم به «سیدا ۲۰۱۷» که محوریت اصلی اش مقابله با آنچه اقدامات ثبات زدای ایران نامیده می شد، بود.	دولت امریکا	۱۳۹۶
خرید و فروش اسکناس یا اسناد مبنی بر دلار/ خرید و فروش طلا و سایر فلزات گرانبها، خرید، تأمین یا انتقال فلزاتی نظیر گرافیت، فلزات خام یا نیمه خام مانند آلومینیوم و آهن، زغال سنگ و نرم افزارهای مورد استفاده از سوی صنایع ایران.	دولت امریکا	۱۳۹۷
تحریم هایی به تصویب رسید که عمدتاً بخش نفت و انرژی ایران را نشانه گرفتند فعالیت های بندرگاهی، کشتیرانی و صنایع کشتی سازی ایران از جمله خطوط کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران و کشتیرانی جنوب و شرکت های وابسته مبادلات نفتی و هرگونه خرید مواد پتروشیمی از ایران، شرکت ملی نفت نفتیران و شرکت ملی تانکرسازی	دولت امریکا	۱۳۹۷
سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران در فهرست گروه های تروریستی قرار گرفت.	دولت امریکا	۱۳۹۸
آمریکا کشورهای باقیمانده در توافق هسته ای را از اجرای مفادی از این توافق از جمله تسهیل انتقال آب سنگین مازاد ایران به عمان، تبادل اورانیوم غنی شده با کبک زرد و همچنین همکاری روسیه در زمینه توسعه نیروگاه بوشهر منع کرد.	دولت آمریکا	۱۳۹۸
صنایع آهن، فولاد، آلومینیوم و مس ایران، چند مقام بلندپایه سپاه و دفتر بیت رهبری، دکتر ظریف وزیر امور خارجه ایران، ۱۷ تولید کننده فلزات و شرکت های معدنی، ۹ شرکت تجاری، چند شخصیت حقیقی در خرید و فروش محصولات پتروشیمی، شرکت سرمایه گذاری سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح و ... را تحریم کرد.	دولت آمریکا	۱۳۹۸
تحریم ۲۰ فرد و شرکت مستقر در ایران و عراق به بهانه حمایت از تروریسم (به زعم آمریکا).	دولت امریکا	۱۳۹۹

• منبع: منظور و همکاران ۱۳۹۲، طغیانی و درخشان ۱۳۹۳، منابع وزارت خارجه.

• اثر تحریم ها بر بخش خصوصی

اقتصادی را محدود و کند نماید. البته ممکن است اقتصاد ایران به گونه ای توانسته باشد با اتکا به توانایی های داخلی و تغییر شرکای اصلی تجاری کشور با این تحریم ها مقابله نماید و روش هایی را برای خنثی کردن یا کاهش آثار آنها یافته باشد اما آنچه مشخص است در بحث اثرات تحریم بر کالاهای سرمایه ای، بلافاصله اثر خود را بر تولید نشان نمی دهد و بروز آثار آن با وقفه همراه خواهد بود. وابستگی بالای تولیدات به واردات انواع مواد اولیه، کالاهای واسطه ای و سرمایه ای از مجاری است که با اعمال تحریم ها اقتصاد یک کشور در معرض تهدیدات بالقوه ای قرار می گیرد. حتی اگر رویه های

در بررسی و رصد تأثیر مستقیم تحریم ها بر بخش خصوصی باید موضوعات مختلفی که می تواند بخش خصوصی را جدای از تأثیرات تحریم ها بر اقتصاد کلان تحت تأثیر قرار بدهد، مورد بررسی قرار داد. به همین منظور در ادامه این نوشتار، مهمترین موضوعاتی که بخش خصوصی می تواند از تحریم ها متاثر شود، مورد بحث قرار می گیرد.

۱-۳. اثرگذاری بر بخش خصوصی از طریق متاثر کردن واردات مواد اولیه و ماشین آلات از آنجا که کشورها برای رسیدن به رشد مطلوب به یکدیگر نیاز دارند، لذا تحریم ها می توانند رشد

اجرای سیاست توسعه صادرات موجب هدایت تولید و تخصیص منابع به سوی بخش هایی خواهد گردید که کشور در آن نسبت به سایرین دارای مزیت است و این بخش ها از کارایی بالاتری نیز برخوردار خواهند بود

تحریمی به قطع واردات منجر نشود با افزایش هزینه های واردات بهای تمام شده تولید داخل با افزایش روبرو خواهد شد که از یکسو سطوح قیمت ها در داخل را افزایش و از سوی دیگر قدرت رقابت پذیری کالاهای تولیدی در بازارهای بین المللی را کاهش خواهد داد و فرصت سودآوری از بخش خصوصی گرفته خواهد شد. در واقع بررسی ها نشان می دهد که سهم مواد اولیه نسبت به هزینه های انسانی و هزینه های انرژی از جمله آب، برق و گاز در ذیل هزینه تولید صنایع برجسته بوده است و در مجموع هزینه مواد اولیه برای شرکت های تولیدی همواره یکی از اصلی ترین اجزای هزینه های تولید بوده است. در این بین تحریم ها با جلوگیری از واردات مواد اولیه مورد نیاز شرکت ها و کالاهای واسطه ای، علاوه بر ایجاد اختلال در تولید، باعث استفاده شرکت ها از مواد با درجه کیفیت پایین تر از کشورهای جایگزین شده، یا با تأمین این مواد و کالاهای با دور زدن تحریم ها، باعث افزایش هزینه تولید و در نهایت قیمت محصول نهایی می شوند. تحریم ها عمدتاً واردات مواد اولیه، دستگاه های پیشرفته صنعتی و البته مواد و تکنولوژی های دارای کاربرد دوگانه (نظامی-غیرنظامی) را هدف گرفته و تحت تأثیر قرار داده است. به عنوان نمونه، تحریم مواد دوگانه مثل فولاد گرم که کاربرد وسیعی در بخش صنعتی دارد، تولیدکنندگان و قطعه سازان داخلی را مجبور به روی آوردن به انواع نازل (فولاد هندی) کرده است که البته افت کیفیت محصولات داخلی و کاهش توان رقابت در بازارهای جهانی را برای آن ها در پی دارد.

به عنوان نمونه دیگر، کشورهای غربی از فروش کنترل دستگاه CNC به ایران جلوگیری می کنند. در واقع در این زمینه دایره تحریم ها، ابزارالات صنعتی ساده را نیز در بر گرفته است و شرکت های بزرگ ابزارسازی امریکایی و آلمانی از معامله و فروش قطعات یدکی و ابزارهای مربوطه به ایران خودداری می کنند. این موضوع علاوه بر تبعات منفی خود، موجب ایجاد اختلال هایی در بازار داخلی این محصولات از جمله احتکار و بالتبع افزایش قیمت محصولات نهایی استفاده کننده از آن ها نیز می شود.

یکی دیگر از موضوعات اصلی در این زمینه، فرسودگی و قدیمی بودن تجهیزات است، که با ممنوعیت ورود این ماشین آلات و تجهیزات، تولیدات داخلی توان رقابتی خود را از دست داده و باید تولیدات خود را با ماشین آلات مستهلک و پرهزینه و به دور از تکنولوژی روز به سرانجام برسانند.

۲-۳. اثرگذاری از طریق متاثر کردن صادرات بخش خصوصی

در زمینه صادرات قبل از هرچیز باید مزیت های صادراتی مرور شود تا بخش های مهم آسیب پذیر مشخص شود. هرچند اعمال تحریم در اولین، مهمترین و مستقیم ترین اثر خود، به طور مستقیم صادرات را

هدف قرار داده و با ایجاد محدودیت در صادرات، موجب کاهش درآمد، از دست رفتن بازارهای خارجی و ایجاد مشکل در بازپس گیری آن از رقبا و تعطیلی بسیاری از کارخانه ها می شود. استراتژی توسعه صادرات یک نمونه از رویکردهای برون نگر به سوی صنعتی شدن و دستیابی به توسعه است. اجرای سیاست توسعه صادرات موجب هدایت تولید و تخصیص منابع به سوی بخش هایی خواهد گردید که کشور در آن نسبت به سایرین دارای مزیت است و این بخش ها از کارایی بالاتری نیز برخوردار خواهند بود. تخصیص منابع در کارآترین رشته های تولیدی و صادرات مازاد تولید، منجر به افزایش تولید، توسعه درآمد های صادراتی و کل مصرف داخلی از طریق وارد نمودن نیازهایی که در داخل نمی توان تولید نمود، می گردد. همچنین توسعه بخش صادراتی، زمینه آشنایی بخش غیرصادراتی با تکنولوژی های نوین و کالاهای سرمایه ای موجود در بازار جهانی را فراهم می کند. همچنین در این استراتژی، تولید کالاهای صنعتی تنها به منظور مصرف داخلی نبوده، بلکه عرضه این کالاهای در بازارهای بین المللی نیز مدنظر قرار می گیرد. عقیده کلی در مورد راهبرد توسعه صنعتی از طریق توسعه صادرات این گونه است که چون تولیدات داخلی برای مصرف خارجی انجام می پذیرد، با مشکلی به نام کمبود تقاضا مواجه نبوده و این امر منجر به گسترش تولید، استفاده از حداکثر ظرفیت اقتصادی و امکان برخورداری از مقیاس اقتصادی برای واحدهای تولیدی را فراهم خواهد نمود. بنابراین با اعمال تحریم، نه تنها به صورت مستقیم، درآمدهای ارزی شرکت ها تحت تأثیر قرار می گیرد و منجر به اثرات منفی بسیار در اداره شرکت و حتی ورشکستگی بسیاری از آنها می شود، بلکه سایر مزیت های گفته شده که با صادرات اتفاق می افتد نیز از دست خواهد رفت.

۳-۳. اثرگذاری بر بخش خصوصی از طریق متاثر کردن نوسانات نرخ ارز و ملتهب کردن بازار ارز با توجه به اهمیت نرخ ارز در اقتصاد ایران و تأثیرگذاری آن بر تراز تجاری، تورم، تولید و اشتغال در بخش خصوصی اثری که تحریم ها می توانند بر نرخ ارز ایجاد کنند، بسیار مهم است. سهم قابل ملاحظه ی دریافتی های ارزی حاصل از فروش نفت در ذخایر ارزی و بودجه ی دولت، موجب آسیب پذیری اقتصاد ایران در برابر تکانه های نفتی شده است. یکی از کانال های این آسیب پذیری، سرایت تکانه های منفی نفت به بازار ارز به واسطه ی سهم عمده ی دریافتی های ارزی نفت در ذخایر ارزی بوده، که سبب ایجاد نوسان های زیاد در نرخ ارز شده است. با توجه به سهم بسیار پایین دریافتی های ارزی صادرات غیرنفتی و نبود منابع ارزی جایگزین، تأثیرپذیری نرخ ارز از تکانه های نفتی نمود بیشتری پیدا می کند. از این رو در این زمینه تحریم های اقتصادی با هدف قرار دادن فروش نفت، موجب کاهش

صنعت بیمه به عنوان یکی از شاخص های توسعه یافتگی از سوی به عنوان یکی از عمده ترین نهادهای اقتصادی مطرح بوده و از سوی دیگر فعالیت نهادها را پشتیبانی می کند. حضور در بازارهای بیمه جهانی بدون شک فرصت های بی شماری را برای صنعت بیمه ایران مهیا می کند و این حضور فصل جدیدی برای ورود تکنولوژی، روش های نوین بیمه گری و فرصت مغتنمی برای بهره گیری از تجارب جهانی است، که با تحریم های اعمال شده علیه کشور این فرصت رو به نابودی رفته است

طبق گزارش مرکز پژوهش های مجلس از اثر تحریم بر بخش حقیقی اقتصاد ایران، تجربه گذشته نشان می دهد که وضع تحریم ها بر عملکرد تشکیل سرمایه ثابت مؤثر است. آمار حساب های ملی نشان می دهد که رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص با شروع تحریم ها منفی شده است. تأثیر این عامل بر سرمایه گذاری بخش خصوصی از طریق کانال های محدودیت های مالی، افزایش نااطمینانی و ریسک سرمایه گذاری و همچنین محدودیت های مالی و تجاری ناشی از تحریم است. قابل انتظار است که با اعمال تحریم ها و نااطمینانی ناشی از محدودیت های مالی و تجاری، آشفستگی بازارهای داخلی و مداخلات گاه و بیگاه سیاستگذاران در بازارها، سرمایه گذاران در اتخاذ تصمیمات سرمایه گذاری با تردید مواجه شوند. همچنین این عامل می تواند در کنار کاهش ارزش پول ملی در تشدید انگیزه خروج سرمایه مؤثر باشد.

علاوه بر این، تحریم منجر به نیمه تمام ماندن بسیاری از قراردادهای سرمایه گذاری امضا شده در حین اجرای آنها می شود. نکته مهم در این مورد آن است که با نیمه تمام ماندن اجرای قراردادهای، بسیاری از پروژه های زیرساختی کمک کننده به تولید، نیمه تمام مانده و شرکت های دیگر نیز به دلایل مختلف از جمله تحریم تمایلی به انجام آنها نخواند داشت. بنابراین کشور با مجموعه ای از پروژه های نیمه تمام مواجه خواهد شد که از طرفی نیاز لازم بخش خصوصی برای تولید و افزایش بهره وری است و از طرفی انجام آنها خارج از توان شرکت های داخلی است و عملاً سرمایه گذاری در بسیاری از حوزه ها را با مشکل مواجه می کند. همین مورد می تواند منجر به تضعیف رتبه ایران در جذب سرمایه در موسسات و نهادهای بین المللی شود و علاوه بر اثر مستقیم تحریم بر کاهش سرمایه گذاری خارجی، در ادامه نیز با اثرات جانبی آن، منجر به جلوگیری از ورود سرمایه به کشور شود.

۳-۶. اثرگذاری بر بخش خصوصی از طریق ایجاد محدودیت در منابع مالی و تضمین بانکی بازارهای مالی به دلیل ریسک پذیرتر بودن عوامل مالی از قبیل: بانکداران، سفته بازان و سرمایه گذاران، بر خلاف بازارهای تجاری منجر به تسریع و تشدید نتایج تحریم ها می شوند. در اقتصادهای بازاری مدرن، تجارت و دیگر فعالیت های اقتصادی وابستگی زیادی به دسترسی به منابع مالی دارد، بنابراین وضع محدودیت های شدید مالی از طریق تحریم ها، منجر به اختلال در جریان تجاری بخش خصوصی می شود.

بانک های خارج از کشور تحریم شده، ممکن است به دلیل تحریم های مالی، کشور هدف را به عنوان یک کشور مخاطره آمیز در نظر بگیرند و در نتیجه از اعطای اعتبارات به این کشور طفره برونند و یا نرخ های بهره بالاتری را طلب کنند. این افزایش ریسک، زمانی اثر بیشتری خواهد داشت که کشور هدف جایگزین های کمی برای تأمین مالی خویش داشته باشد. از سوی

دیگر، جریان سرمایه ای از طریق تغییرات نرخ ارز و تغییرات شرایط اقتصادی در کشور هدف، بر جریان تجارت تأثیر می گذارد. از سوی دیگر، تهدید کشور هدف توسط کشور تحریم کننده، روی روابط تجاری سایر کشورها با کشور هدف نیز تأثیر منفی می گذارد. همچنین با ورود اقتصاد کشور به یک وضعیت جدید تحت تأثیر تحریم های غرب و همچنین تأثیر این تحریم ها بر عملکرد بانک ها و تسهیلات پرداختی آنها، می توان این امر را محتمل شد که بسیاری از بانک ها در گشایش اعتبار و نقل و انتقالات مالی دچار مشکل شده اند و لذا شرکت هایی که با این بانک ها همکاری می کنند نیز دچار مشکل می شوند و معاملات خارجی آنها با چالش های جدی همراه است. این مورد صورت های مالی و سودآوری شرکت ها را تحت تأثیر قرار خواهد داد. در این شرایط شرکت ها قادر نیستند تا از منابع مالی بین المللی به منظور اجرایی کردن طرح های توسعه ای خود بهره مند شوند. این امر از یک سو احتمال ناکارآمدی سرمایه و به تعویق افتادن طرح های توسعه ای شرکتها را افزایش می دهد و در نتیجه، باعث عدم تحقق سود مورد انتظار سهامداران می شود و از سوی دیگر، باعث افزایش بیکاری و کاهش حجم تولید ناخالص داخلی و مشکلات اقتصادی خواهد شد. از دیگر مشکلاتی که شرکت های بخش خصوصی در بخش تجاری و مالی و همچنین بانک ها در شرایط تحریم اقتصادی با آن مواجه می شوند را می توان اعمال تحریم در در تأمین منابع ارزی آنها دانست. لذا تولیدکنندگانی که منابع مورد نیاز خود را از طریق فاینانس و یوزانس تأمین می کنند، با تنگنا مواجه شده و به دلیل مکمل بودن تسهیلات ارزی و ریالی در فرآیند تولید، نمی توانند محصولات خود را طبق زمان بندی پیش بینی شده تولید نمایند. از این رو احتمال می رود که به دلیل عدم تحقق منابع مالی لازم و بالتبع آن عدم تحقق درآمدهای انتظاری، شرکت ها قادر به بازپرداخت تسهیلات بانکی در موعد مقرر نبوده و پرداخت تسهیلات ریالی آنها نیز با تعلل مواجه شود.

۳-۷. اثرگذاری بر بخش خصوصی از طریق ایجاد محدودیت در بیمه و حمل و نقل صنعت بیمه به عنوان یکی از شاخص های توسعه یافتگی از سوی به عنوان یکی از عمده ترین نهادهای اقتصادی مطرح بوده و از سوی دیگر فعالیت نهادها را پشتیبانی می کند. حضور در بازارهای بیمه جهانی بدون شک فرصت های بی شماری را برای صنعت بیمه ایران مهیا می کند و این حضور فصل جدیدی برای ورود تکنولوژی، روش های نوین بیمه گری و فرصت مغتنمی برای بهره گیری از تجارب جهانی است، که با تحریم های اعمال شده علیه کشور این فرصت رو به نابودی رفته است. در شرایط پیش رو، طبیعتاً همکاری بیمه گران داخلی و طرف خارجی به دلیل مشکلات ارزی و امکان تبادل آن کاهش خواهد یافت و با توجه به مشکل گشایش اعتبار، پذیرش ریسک بانک های طرف قرارداد در

شدن ایران از درآمد نفتی، اقتصاد کشور از بیماری‌های همراه با پول نفت رهایی یابد و شمایی ملی‌تر به خود بگیرد. در واقع درست است که این تحریم‌ها علیه ایران فشار زیادی را بر مردم وارد کرده، اما به نظر می‌رسد این تحریم‌ها فوایدی هم برای کشور داشته‌اند که چه‌بسا از راه دیگری به دست نمی‌آمدند.

در ابتدای امر هدف تحریم کنندگان از اعمال تحریم‌ها این بود که با اعمال فشار اقتصادی بر مردم ایران، نارضایتی‌ها را بالا ببرند و به همین سبب فشار تحریم‌های اعمال شده بیشتر بر طرف تقاضای بازار ایران احساس می‌شود تا طرف عرضه. این سیاست برای کشوری با صنعت ضعیف خوب کار می‌کند، اما برای کشوری که حداقل‌های صنایع را برای تامین بیشتر نیازهای داخلی خود داشته باشد حتی می‌تواند نتیجه عکس داشته باشد. حال اگر کشور مورد تحریم یک صادرکننده سنتی نفت باشد که از سال‌ها پیش درصد تنوع‌بخشی به اقتصادش حداقل‌های صنایع را در خود مهیا کرده باشد (دقیقاً مورد ایران)، این تحریم می‌تواند فرصتی برای افزایش اتکا به تولیدات داخلی باشد. تحریم‌ها باعث کاهش ارزش پول ملی می‌شوند و این یعنی توجیه‌پذیری تولید و صرفه بیشتر در صادرات انواع کالا و خدمات. به عبارت دیگر، کالاهای خارجی به سبب کاهش ارزش پول ملی آن کشور قدرت رقابت‌پذیری خود را در بازار از دست می‌دهند و این یعنی باز شدن عرصه برای تولیدکنندگان داخلی. بنابراین با تبصره و در نظر گرفتن برخی مسائل، می‌توان گفت تحریم‌ها طرف

حوزه تجارت تجارت خارجی دور از ذهن به نظر می‌رسد. مهم‌ترین نتایج بازگشت تحریم‌ها در صنعت بیمه گریبان‌گیر بیمه‌های کشتی و بیمه‌های هواپیما و از آن بالاتر کاهش ارائه پوشش اتکایی و با عدم ارائه آن است که اگر چنین شود باعث عدم امکان انتقال ریسک به خارج از کشور و اتکای بیشتر به داخل می‌شود. به‌عنوان نمونه در ماجرای صادرات نفت اگر کشور نتواند به توافقات خوبی دست یابد، چگونه می‌تواند ریسک انتقال آن را به خارج از کشور واگذار کند؟ باید کشتی‌ها و نفتکش‌ها بیمه باشند و در ازای آن ترانسفر مالی و پرداخت حق بیمه به بیمه‌گران خارجی و در صورت رخداد حادثه، پرداخت ارزی خسارت بیمه‌گران اتکایی به بیمه‌گران داخل کشور صورت پذیرد. در غیر این صورت بازار نفت کشور در حوزه کشورهای اروپای غربی و جنوب‌شرقی آسیا با مشکل مواجه خواهد شد. همچنین در سطح کلان، رشد اقتصادی و صنعتی کشور از یکسو و سرمایه‌گذاری‌های خارجی از سوی دیگر تضعیف خواهد شد که بالطبع مهم‌ترین اثر آن کاهش ارزش پول ملی کشور و افزایش نرخ تورم و پیدایش رکود خواهد بود.

• اثرات مثبت تحریم بر بخش خصوصی:

اگرچه تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه ایران آسیب‌هایی بر اقتصاد و تولید ایران وارد کرد، اما این صدمات باعث شدند که از سویی آگاهی تولیدکنندگان درباره نقاط ضعف و وابستگی‌هایشان به خارج بیشتر شود و درصد کاهش این وابستگی‌ها بر بیابند و از سوی دیگر با محروم

اعمال تحریم‌های اقتصادی همزمان با عوامل گوناگونی مانند توانایی بالقوه نهادهای اقتصادی و ... می‌تواند تأثیرات متفاوتی بر اقتصاد داشته باشد. این امر موجب می‌شود که نتوان اثر خالص تحریم‌های اقتصادی را به شکل روشنی ارزیابی کرد. به عنوان مثال یک تحریم اقتصادی معین در شرایط اقتصادی مختلف اثر یگانه و یکسانی ندارد

اعمال تحریم‌های اقتصادی همزمان با عوامل گوناگونی مانند توانایی بالقوه نهادهای اقتصادی و ... می‌تواند تأثیرات متفاوتی بر اقتصاد داشته باشد. این امر موجب می‌شود که نتوان اثر خالص تحریم‌های اقتصادی را به شکل روشنی ارزیابی کرد. یک تحریم اقتصادی معین در شرایط اقتصادی مختلف اثر یگانه و یکسانی ندارد

تقاضا را برای پذیرش تولیدات ایرانی مهیا کرد. همچنین با تحریم و گام‌بعد جلوگیری از واردات کالاهای لوکس از طرف ایران، به صنعت کالاهای لوکس کشور هم فرصت می‌دهد تا بتواند توان رقابت با محصولات خارجی را پیدا کند، بنابراین، وزارت صنعت و تجارت باید در شناسایی کالاهای وارداتی غیرضروری، اهتمام و دقت کامل داشته باشد و تا حد ممکن از میزان واردات از کشورهای اروپایی بکاهد.

همچنین تحریم‌ها با فشارهای اقتصادی که به کشور وارد کردند، باعث شدند تا دولت در برخی سیاست‌های خود از جمله سیاست‌های ارزی تجدیدنظر کرده و برخی اصلاحات سیاستی در این زمینه را به کار بگیرد. به عبارت دیگر با مضیقه‌های ارزی پیش آمده برای دولت به دلیل کاهش فروش نفت ناشی از تحریم‌ها، دولت سیاست‌هایی را پیش گرفت که بعد از آن نیز توانست میزان ارزصادراتی را به خوبی رصد کند.

جمع‌بندی:

بخش خصوصی در خط مقدم مواجهه با تحریم‌ها هستند چرا که دولت در مقام فرماندهی مقابله با این تحریم‌ها باید با تعیین استراتژی و تاکتیک‌های برخوردی بین المللی وظایف را به عهده بخش‌های متخصص واگذار کند. البته این بدان معنا نیست که با واگذار کردن مسئولیت‌ها دیگر وظیفه‌ای به عهده دولت نیست، اما برای تبادلات تجاری و مقابله با تحریم‌ها قطعاً ارتباطات موثری فعالان اقتصادی و تجار می‌تواند کارساز بوده و دولت را در اجرای هرچه بهتر سیاست‌های دیپلماتیک خود یاری کند.

اعمال تحریم‌های اقتصادی همزمان با عوامل گوناگونی مانند توانایی بالقوه نهادهای اقتصادی و ... می‌تواند تأثیرات متفاوتی بر اقتصاد داشته باشد. این امر موجب می‌شود که نتوان اثر خالص تحریم‌های اقتصادی را به شکل روشنی ارزیابی کرد. یک تحریم اقتصادی معین در شرایط اقتصادی مختلف اثر یگانه و یکسانی ندارد. اثرات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و بین المللی تحریم اقتصادی نیز مرکب و پیچیده است و سمت و سوی یکسانی ندارد. اما در مجموع تحریم‌ها از جوانب مختلفی می‌تواند بخش خصوصی را متاثر نماید. در این مطالعه، بیان شد که تحریم‌ها از طریق روزه‌های زیر می‌توانند بر بخش خصوصی اثر گذار باشند:

۱. اثرگذاری بر بخش خصوصی از طریق متأثر کردن واردات مواد اولیه و ماشین آلات
۲. اثرگذاری از طریق متأثر کردن صادرات بخش خصوصی
۳. اثرگذاری بر بخش خصوصی از طریق متأثر کردن نوسانات نرخ ارز و ملتهب کردن بازار ارز
۴. اثرگذاری بر بخش خصوصی از طریق محدود کردن انتقال دانش و تکنولوژی به بخش خصوصی
۵. اثرگذاری بر بخش خصوصی از طریق محدود کردن سرمایه‌گذاری خارجی در بخش خصوصی
۶. اثرگذاری بر بخش خصوصی از طریق ایجاد محدودیت در

منابع مالی و تضامین بانکی
۷. اثرگذاری بر بخش خصوصی از طریق ایجاد محدودیت در بیمه و حمل و نقل

در این مورد با برخی راه‌کارها می‌توان از اثرات تحریم بر بخش خصوصی کاست. این راه‌کارها شامل:

۱. استفاده از ظرفیت تولید مواد اولیه در داخل و جلوگیری از خام‌فروشی محصولات استراتژیک
۲. در پیش گرفتن فرآیندی که نیاز کشور را به مبادلات ارزی دلاری و حتی یورویی کاهش دهد. در این رابطه عقد پیمان‌های پولی دوجانبه با کشورهای طرف تجاری ایران می‌تواند اثر تحریم‌های ارزی را کاهش دهد.

۳. افزایش بنیه اقتصاد و برداشتن بندهای متعدد از پای اقتصاد و اصلاح ساختارهای دست و پاگیر از ضروریات اصلی افزایش توان اقتصاد کشور برای مقابله با تحریم‌هاست. در واقع پادزهر اصلی تحریم‌ها، آزادسازی اقتصاد کشور و ظرفیت و توان بخش خصوصی است که می‌تواند امکاناتی فراتر از روال‌های مرسوم بین کشورها را به کار گیرد. برای این منظور اقدامات زیر مهم به نظر می‌رسد:

- ۱-۳. اجرایی‌سازی قانون بهبود فضای کسب و کار؛ اجرایی‌سازی این قانون و قوانین مشابه و کاستن از مجوزهای دولتی و تداوم چنین اقداماتی می‌تواند در کوتاه مدت، در بخش خصوصی و اقتصاد کشور تحرک بیشتری ایجاد کند.

۲-۳. مبارزه واقعی با فساد با شفاف‌سازی؛ در صورتی که مبارزه واقعی با فساد و شفاف‌سازی صورت گیرد می‌تواند تاب‌آوری اقتصاد ایران را در مقابل تحریم‌های جدید افزایش دهد. در مبارزه با فساد، شفاف‌سازی وام‌ها و تسهیلات بانک‌ها و هدایت منابع آنها به سوی بخش تولیدی اقتصاد، دارای اهمیت و جایگاه ویژه‌ای است.

۳-۳. جلوگیری از قاچاق؛ اگر دولت بتواند از حجم قاچاق به‌طور جدی بکاهد، به همان نسبت تقاضا برای ارز در بازار کاهش یافته و بازار برای کالاهای داخلی فراهم می‌شود که اثر خود را روی افزایش تقاضای داخلی و اشتغال نشان خواهد داد.

۳-۴. کنترل نرخ ارز؛ کنترل نرخ ارز در بازار آزاد از وظایف دشوار دولت‌ها در زمان تحریم است. تدوین سیاست‌های ارزی متناسب برای بخش‌های مختلف اقتصاد و برنامه‌ریزی برای تامین نیازهای آنها می‌تواند تعادلی بین عرضه و تقاضای ارز ایجاد کند و از ایجاد شوک در قیمت‌های ارز پیشگیری کند.

۴. طراحی مدل تولید و یا افزایش سطح تولید کالاهای صنعتی موثر در زنجیره تامین مواد اولیه تا کالای نهایی
۵. استفاده از ظرفیت صنعت بیمه کشورهای طرف تجاری در سیستم حمل و نقل بین المللی محصولات
۶. استفاده از ظرفیت شرکت‌های دانش بنیان، پارک‌های علم و فناوری و دانشگاه‌ها در کاهش اثرات تحریم انتقال تکنولوژی
۷. ایجاد جذابیت در بازار داخلی جهت جذب سرمایه و جلوگیری از فرار سرمایه از کشور
۸. یکسان سازی نرخ ارز